

DELREDOVISNING 2

Uppdrag att genomföra insatser som ska förebygga och motverka antiziganism

Delredovisning av regeringsuppdrag
(KU2022/01123)

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	4
Inledning	6
Myndighetens uppdrag	6
Bakgrund	6
Genomförande	9
Avgränsningar	10
Insatser	11
Samverkan med romska organisationer	11
Samverkansöverenskommelser med kommuner	12
Ökad kunskap om rasism för politiker, beslutsfattare och tjänstepersoner	14
Ökad myndighetssamverkan för ökad synlighet för frågor om rasism	14
Vikten av delaktighet - på eget språk	15
Resultat och analys	16
Förslag och bedömningar	18
Referenser	20

Förord

Sedan romer erkändes som nationell minoritet i Sverige år 2000 har flera statliga utredningar gjorts om deras livsvillkor i landet. Utredningarna visar bland annat att romer fortfarande har sämre tillgång till utbildning, att de diskrimineras på arbetsmarknaden samt att de upplever att hälso- och sjukvården saknar kunskap om deras historia, kultur och situation. Antiziganism bygger på fördomar om romer som grupp och kan komma till uttryck genom fientliga handlingar eller åsikter mot romer vilket kränker principen om alla människors lika värde och rättigheter.

De flesta unga romer är stolta över sin romska identitet men det fräntar inte det faktum att många samtidigt upplever en otrygghet såväl i skolan som på sin fritid, kopplat till sin romska identitet. Detta är en begränsning av barns rätt till trygghet, utveckling och till sin identitet som nationell minoritet.

Det pågår mycket bra arbete i flera av landets kommuner, regioner och i föreningslivet för att öka romsk inkludering och för att motverka antiziganism. Men om vi ska nå det övergripande målet i Strategin för romsk inkludering; att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom, så behöver frågan prioriteras och arbetet behöver förstärkas.

Under våren 2022 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF) i uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism mot unga, ett uppdrag som ska slutredovisas i mars 2025. I den här andra delredovisningen presenteras hur myndigheten har samverkat med kommuner och regioner för att genomföra insatser som motverkar antiziganism mot unga. En viktig del i arbetet har varit att involvera de unga romerna så att deras röster hörs gällande vad de vill se för åtgärder och att stärka deras möjligheter att själva genomföra insatser.

Rapporten har tagits fram på avdelningen för kunskapsstöd av Dharana Favilla (uppdragsansvarig).

Lena Nyberg

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Sammanfattning

I maj 2022 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) regeringens uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism, med ett särskilt fokus på unga. I uppdragets inledningsskede tog myndigheten kontakt med andra myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhällesorganisationer, däribland ett flertal romska organisationer i syfte att samla in kunskap på området. Inom ramen för uppdraget har en lägesbild tagits fram, vilken legat till grund för de insatser som prioriterats. Lägesbilden har bland annat visat på ett stort behov av ökad kunskap om hur antiziganism tar sig uttryck samt om bemötande av unga romer som utsatts bland annat i skolan och under sin fritid. Den har också visat på ett behov av samordning och samverkan i frågor som rör unga nationella minoriteter och en långsiktighet i det förebyggande arbetet.

Genom samverkan med kommuner och romska organisationer har olika insatser genomförts under året i syfte att stärka unga romers delaktighet. Exempel på metoder och projekt som genomförts på lokal nivå är samråd med gemenskapsbyggande aktiviteter, kunskapshöjande föreläsningar och interaktiva workshops. Unga romer har under året varit delaktiga i att planera och genomföra en ungdomskonferens samt en studieresa till Auschwitz i syfte att förstå mer av romernas historia under Förrintelsen. Ett antal panelsamtal tillsammans med unga romer har genomförts med fokus på kunskapshöjande insatser för politiker, beslutsfattare och tjänstepersoner. Överenskommelser har slutits med enskilda kommuner för att utveckla metoder för delaktighet, kunskapshöjning och förebyggande arbete mot rasism på lokal nivå.

MUCF bedömer att de insatser som genomförts lett till ökad kunskap om antiziganism och stärkt arbetet med ett bättre bemötande av unga romer i kommunernas och regionernas verksamheter. Myndigheten bedömer också att insatserna lett till ökad samordning och samverkan på nationell, regional och lokal nivå i frågor som rör unga nationella minoriteter och urfolk. Myndigheteten konstaterar att behovet av långsiktighet och uthållighet är avgörande i de förebyggande uppdragen mot rasism för att arbetet ska kunna leda till en förändring som håller över tid.

MUCF:s insatser för att stötta kommuner och involvera unga romer i arbetet mot antiziganism är ett viktigt bidrag i syfte att nå det övergripande målet Strategin för romsk inkludering; att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Om myndigheten ges möjlighet att följa upp kommunernas utveckling och sprida goda exempel under de år som återstår fram till 2032 samt får adekvata medel för att nå ut i en bredare geografisk skala, ökar möjligheten markant att på allvar göra skillnad i dessa viktiga frågor.

MUCF har just nu särskilda regeringsuppdrag om att förebygga och motverka antiziganism samt rasism mot unga samer men saknar uppdrag som rör de övriga nationella minoriteterna och lyfter vikten av stöd till samtliga nationella minoriteter i arbetet mot rasism, hat och hot.

Statskontorets rekommenderar i sin analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott att ett antal myndigheter utses som strategiska myndigheter med särskilt ansvar för arbetet mot rasism. MUCF är den myndighet som ansvarar för uppföljning av den nationella ungdomspolitiken samt för uppföljningen av civilsamhällespolitiken, inom vilken stor del av det antirasistiska arbetet bedrivs, och ser därmed positivt på att MUCF skulle utses som en sådan strategisk myndighet.

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor föreslår att:

- myndigheten får ett långsiktigt uppdrag att förebygga och motverka antiziganism mot unga romer under återstående tid för Strategin för romsk inkludering, det vill säga fram till 2032, samt att uppdraget får resurser avsatta som motsvarar ambitionen att nå mål i strategin.
- myndigheten får uppdrag om att förebygga och motverka rasism som drabbar övriga unga nationella minoriteter.

Inledning

MUCF är en statlig myndighet som tar fram och sprider kunskap om ungas levnadsvillkor och civilsamhällets villkor. Vi fördelar också statsbidrag som ger stora och små organisationer möjlighet att bedriva verksamhet. Våra internationella samarbeten ger unga chansen att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

Som en del av Samlat grepp mot rasism och hatbrott – Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, fick MUCF i uppdrag att genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka unga romers utsatthet för antiziganism (Regeringsbeslut 2022).

Antiziganism bygger på fördomar om att romer ser ut och uppför sig på ett visst sätt och det kommer till uttryck genom fientliga handlingar eller åsikter mot romer. Antiziganism utgår från en ojämlig värdering av människor och kränker principen om alla människors lika värde och rättigheter (Kommissionen mot antiziganism 2016).

Enligt rapporten Stolt men ofta otrygg, är de flesta unga romer stolta över sin romska identitet men samtidigt upplever många av dem än idag en otrygghet och döljer sin romska identitet i skola, fritid och arbetsliv (Länsstyrelsen i Stockholm, 2021).

Myndighetens uppdrag

I enlighet med regleringsbrev Ku2022/01123 ska myndigheten under åren 2022–2025 genomföra insatser som ska bidra till att förebygga och motverka antiziganism. I arbetet ska ingå att stärka förutsättningarna för unga romer att själva genomföra insatser som kan bidra till ökad synlighet och kunskap om unga romer och unga romers utsatthet för antiziganism. Myndigheten ska när uppdraget utförs inhämta kunskap och erfarenhet från Forum för levande historia och Länsstyrelsen i Stockholms län.

En första delredovisning lämnades den 1 mars 2023 och den behovsinventering som myndigheten genomförde då har legat till grund för det fortsatta arbetet inom uppdraget.

Bakgrund

Romer har en särställning som en av Sveriges fem nationella minoriteter sedan år 2000. Antiziganism i historien och i dag är avgörande för den systematiska diskriminering som lett till ojämlika livsvillkor för romer i Sverige.

2012 antogs En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering (skr. 2011/12:56). Det övergripande målet är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Strategin ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken och utgår från de mänskliga

rättigheterna med särskild betoning på principen om icke-diskriminering. Strategin utgår även från ett jämställdhetsperspektiv och arbetet ska präglas av romskt deltagande och inflytande.

MUCF har tidigare haft uppdrag kopplade till strategin för romsk inkludering. Under 2020 hade MUCF i uppdrag att genomföra insatser som bidrar till att förbättra förutsättningarna för unga romers engagemang i det civila samhället och för romska ungdomsorganisationers deltagande i samhällslivet. Inom ramen för detta uppdrag genomfördes bland annat ett digitalt erfarenhetsutbyte mellan romska ungdomsförbundet och övriga nationella minoriteters ungdomsförbund (MUCF 2021).

2016 antog regeringen den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som utgör ett samlat grepp om det arbete som utförs av myndigheter, regionala och lokala aktörer samt civilsamhällets organisationer för ett Sverige fritt från rasism och hatbrott.

2019 förstärktes även den nationella minoritetslagen som hade trätt i kraft 2010, bland annat genom att förvaltningsmyndigheter nu särskilt ska främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem och anpassa formerna för detta utifrån deras förutsättningar.

Som en del av planens insatser tilldelades MUCF två nya uppdrag som genomfördes under åren 2021–2022:

- Uppdrag att genomföra insatser som bidrar till att förbättra förutsättningarna för engagemang och inflytande för unga nationella minoriteter (regeringsbeslut 2020). Arbetet skedde i samarbete med de nationella minoriteternas ungdomsförbund. I uppdraget ingick att utöka organisationernas nätverk med andra ungdomsorganisationer. Uppdraget resulterade bland annat i samråd med de nationella minoriteternas ungdomsförbund, en styrelseutbildning för att stärka föreningsarbetet, och en film i styrelsearbete textat på samtliga minoritetsspråk (Ku2021/01889) (Ku2021/02377/(delvis).
- Uppdrag att utveckla och fortsatt sprida vägledande material för hur förvaltningsmyndigheter kan främja barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd i frågor som berör dem i enlighet med lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Inom ramen för uppdraget inledde MUCF ett implementeringsarbete genom överenskommelser med Umeå kommun, Pajala kommun, Örnsköldsvik kommun och Norrköpings kommun i syfte att ta fram relevanta och användningsbara metoder för förvaltningsmyndigheterna. Urvalet gjordes utifrån kommuner som beskrev att de har en mottagarkapacitet för projektet och som redan aktivt arbetade med en handlingsplan kring den nationella minoritetspolitiken (Ku2021/01889) (Ku2021/02377/(delvis). Av dessa var det Norrköpings kommun som ville ta fram ett projekt särskilt riktat till unga romer. Samverkan med Norrköpings kommun utvecklades sedan vidare inom ramen för pågående uppdrag vilket beskrivs under kapitlet “insatser”.

2022 tog regeringen fram ett åtgärdsprogram mot antiziganism i syfte att komplettera den nationella planen mot rasism liknande former av fientlighet och hatbrott.

Genom beslut om ändring av regleringsbrev för budgetåret 2022 fick myndigheten ett särskilt uppdrag att under 2022–2025 arbeta för att förebygga och motverka antiziganism (Ku2022/01123). I arbetet ska ingå att stärka förutsättningarna för unga romer att själva genomföra insatser som kan bidra till ökad synlighet och kunskap om unga romer och unga romers utsatthet för antiziganism. MUCF bedömer att detta arbete bör genomföras nära målgruppen, på kommunal nivå och att samverkan med civilsamhället är en central faktor i arbetet att stärka unga kring inflytande och delaktighet. Under 2022 genomförde myndigheten en behovsinventering i syfte att undersöka förutsättningar för samverkan mellan kommunerna och de romska organisationerna samt andra civilsamhällesaktörer som vill verka mot antiziganism. Vid en första delredovisning av uppdraget redogör MUCF för att det behövs långsiktigt stöd för att säkerställa hållbar samverkan mellan offentliga aktörer/kommuner och civilsamhället. Det behövs även insatser som stärker unga i sin romska identitet. Detta förändringsarbete behöver bedrivas långsiktigt så att rätt förutsättningar hinner byggas upp på olika nivåer i samhället (individuell-, organisations- och strukturell nivå).

Genomförande

MUCF tog, i uppdragets inledningsskede, kontakt med andra myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhällesorganisationer, däribland ett flertal romska organisationer, i syfte att skapa en lägesbild över behov och utmaningar i arbetet med att förebygga och motverka antiziganism och hur den drabbar unga romer. Dialogen har fortsatt under 2023 och ligger till grund för de insatser myndigheten genomfört i uppdraget.

Lägesbilden har bland annat visat på:

- behovet av kunskapshöjning för skolpersonal och elever i frågor som rör romers kultur, levnadsvillkor, rättigheter samt utsatthet för antiziganism och hur den ter sig
- behovet av att nå beslutsfattare inom kommun och region med insatser samt att i genomförandet av insatserna samverka med tjänstepersoner och/eller strateger (exempelvis involvera minoritetssamordnare och romska brobyggare i de regioner och kommuner som har den befattningen)
- att stöd för att säkerställa hållbar samverkan mellan offentliga aktörer/kommuner och civilsamhället efterfrågas och bör anpassas efter regionala och kommunala behov och förutsättningar
- att efterfrågan på romska organisationer och representanter till regeringsuppdrag, referensgrupper och liknande sammanhang är stor – en ökad samordning mellan kommuner, regioner och myndigheter behövs för att underlätta för målgruppen att kunna ge samlade inspel i frågor som rör dem
- att unga romer behöver stärkas i sin identitet genom förebilder och gruppstärkande aktiviteter
- kommuners och regioners behov av kunskap och verktyg för att stärka möjligheterna att själva möta och involvera unga romer i arbetet.

Ett särskilt fokus i uppdraget har legat på att hitta vägar för att involvera de unga romerna i processen, något som bäst genomförs på kommunal nivå enligt MUCF:s bedömning. Myndigheten ser att kommuner har olika förutsättningar och kämpar med olika utmaningar. Kommunerna kan ha behov som skiljer sig åt för att bedriva ett hållbart arbete på området. Genom att teckna överenskommelser kan MUCF stötta kommunerna i sin samverkan med de romska organisationerna och med att kvalitetssäkra det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet när unga romer involveras i insatserna. Genom samverkan med kommunerna tas goda exempel fram för att sedan spridas på nationellt plan.

En första behovsinventering genomfördes under hösten 2022 som gav myndigheten värdefulla ingångar och kunskap kring utmaningar och förutsättningar för bra samverkan och för att involvera unga romer på ett tidigt stadium. Under våren 2023 intensifierades arbetet med kommunerna i syfte att ta fram metoder i arbetet utifrån ett ungdomsperspektiv och där unga ges ökad kunskap och möjlighet att delta. MUCF knöt kontakt med kommuner som hade ett pågående arbete med romsk inkludering för att bidra till att

öka förutsättningar för att pröva nya metoder. Utöver att utveckla myndighetens sedan tidigare samverkan med Norrköpings kommun, tecknade MUCF två nya överenskommelser; med Skövde kommun och Trollhättans stad. Målet är att genom samverkan utveckla metoder i syfte att sprida goda exempel på ett nationellt plan.

I samverkan med myndighetens uppdrag Att genomföra insatser som förebygger och motverkar rasism mot samer (Ku2022/01398) genomförde myndigheten riktade spridningsinsatser med paneldeltagare från romska och samiska organisationer, i syfte att öka kunskap om unga nationella minoriteters levnadsvillkor och inspirera till insatser runt om i landet.

Myndigheten har sedan tidigare goda erfarenheter av att samla frågor som rör unga nationella minoriteter och urfolk där bland annat gemensamma samråd och utbildningsinsatser med ungdomsförbunden genomförts och där frågor om rasism samt hot och hat varit aktuella för samtliga minoritetsgrupper. Båda regeringsuppdragen vänder sig också till kommuner och regioner, vars kontakt- och tjänstepersoner oftast arbetar med hela lagstiftningen som berör samtliga nationella minoriteter och därför efterfrågar samordning från myndigheter i frågorna. Myndigheten har även genomfört översättningar till minoritetsspråk till myndighetens webbsida samt till ungdomsenkäten "Lokalt uppföljningsarbete" (LUPP). MUCF har även arbetat för att höja myndighetens interna kompetens om rasism mot unga nationella minoriteter och urfolk och om minoritetslagstiftningen.

Samverkan med Länsstyrelserna har prioriterats, med anledning av myndigheternas pågående regeringsuppdrag om att stötta kommuner och regioner i länen i arbetet med minoritetslagstiftningen. Länsstyrelserna lyfts också i Statskontorets uppföljning av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, som viktiga aktörer för att få bättre lokalt genomslag för arbetet mot rasism, och att det arbetet i större utsträckning bör kopplas till arbetet med mänskliga rättigheter (Ett samlat grepp – Analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, 2023:12).

Utöver detta har samverkan med några av de aktörer som omnämns i regeringens åtgärdsprogram mot antiziganism prioriterats för att öka samordningen mellan myndigheter i uppdrag som rör samma målgrupp. Till exempel har möten och utbyten ägt rum med Forum för Levande Historia, Diskrimineringsombudsmannen, Myndigheten för arbetsmiljökunskap, Barnombudsmannen, och Statens medieråd. MUCF har även samverkat med Kulturrådet som inom ramen för ämnesgruppen för delaktighet under året arbetat med nationella minoriteters delaktighet.

Avgränsningar

Insatser mot antiziganism är en viktig del av strategin för romsk inkludering vars genomförande bör präglas av romsk delaktighet och inflytande. I MUCF:s uppdrag ingår att stärka förutsättningar för unga romer att själva genomföra insatser som kan bidra till ökad synlighet och kunskap om unga romer och

unga romers utsatthet för antiziganism. Detta bedömer myndigheten görs bäst på lokal nivå genom att stötta kommunerna i deras befintliga arbete med romsk inkludering.

År 2022 var det ungefär lika få kommuner som hade arbetat med strategin för romsk inkludering och genomfört samråd med den romska minoriteten som under 2021 och 2020 när pandemins effekter var som mest påtagliga i samhälle, detta enligt enkätundersökning från Länsstyrelsen i Stockholm (Länsstyrelsen 2023).

Genom MUCF:s samverkan med kommuner som har ett pågående arbete med romsk inkludering tror myndigheten att uppdraget stegvis kan börja göra skillnad i unga romers liv och vardag. I uppdraget stöttar MUCF kommunerna bland annat med processledning och verktyg för att stärka samverkan med civilsamhällets organisationer samt öka kunskap kring det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet. Kommunerna i sin tur åtar sig att bjuda in de unga romerna för att delta i arbetet med att ta fram, testa och utveckla metoder för att motverka antiziganism.

Den romska befolkningen i Sverige är heterogen och består av olika grupper med inbördes kulturella och språkliga variationer. Experterna uppskattar att det bor omkring 50 000 till 100 000 romer och resande från upp till 60 olika grupper i Sverige (FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2021). Det finns romer som av olika skäl döljer eller tonar ned sin romska identitet. En anledning till detta är att undvika diskriminering och fördomar. Övergrepp mot romer i form av fördrivning, tvångsflyttning, näringsförbud, invandringsförbud, tvångssterilisering och tvångsassimilering har förekommit. Detta har inneburit att många romer hyser bristande tillit till myndigheter. Till följd av en rad olika statliga och kommunala insatser har genomförts sedan 1960-talet har situationen delvis förbättrats men fortfarande är diskriminering och utanförskap en verklighet för många romer. (RK2011/12:56).

Med hänsyn till uppdragets komplexitet och de medel som myndigheten fått i arbetet med genomförandet behöver uppdraget avgränsas för att lägga en hållbar grund för ett långsiktigt förändringsarbete. MUCF har därför valt att samverka med ett begränsat antal kommuner i syfte att undersöka metoder och modeller som i förlängningen kan fungera som goda exempel för romsk inkludering och för att motverka antiziganism på nationellt plan.

Insatser

Samverkan med romska organisationer

I januari höll MUCF ett digitalt seminarium riktat till samtliga nationella minoriteters ungdomsförbund i syfte att informera om myndighetens ansökningsprocess rörande projektbidrag där handläggare kunde besvara frågor och synliggöra organisationernas möjligheter att söka särskilt riktade medel. Mötet hölls kvällstid för att möjliggöra för fler att delta. På mötet deltog representanter från fyra av de fem förbunden, bland dem en representant från romska ungdomsförbundet.

I samband med årets spridningsinsatser har MUCF även samverkat direkt med romska organisationer som Roma people i Visby och Gävleborgs internationella romska förening samt med projekt som instagramkontot Romska förebilder. Genom deras deltagande i myndighetens panelsamtal har unga romer getts möjlighet att ge sin bild av vad antiziganismen får för konsekvenser i unga romers liv i Sverige idag, samt lyfta vilka åtgärder de vill se framåt.

Samverkansöverenskommelser med kommuner

Ett antal gemensamma insatser har genomförts i samverkan med MUCF:s regeringsuppdrag om att förebygga och motverka rasism mot samer. Under 2023 tecknades överenskommelser med Skellefteå kommun, Skövde kommun och Trollhättans Stad samt med nätverket Veärbmie som når ett flertal förvaltningsmyndigheter i Norr- och Västerbotten, i syfte att gå samman i arbetet mot antiziganism och rasism mot unga samer. Skövde kommun och Trollhättans Stad har haft särskilt fokus på unga romer. Utöver det utvecklades myndighetens sedan tidigare samverkan med Norrköpings kommun kring deras projekt som drivs med föreningen Norrköpings romer. Under året har kommunerna deltagit i två träffar anordnade av MUCF med fokus på kunskapshöjning och erfarenhetsutbyte. Under träff ett har kunskapshöjning om samverkan med det civila samhället och vikten av att arbeta systematiskt med ett rättighetsbaserat ungdomsperspektiv varit i fokus. Under träff två har kommunerna själva fått presentera och lyfta resultaten av sitt arbete under året för varandra. Då samverkan med Skövde och Trollhättan tecknades i ett senare skede hann de enbart delta i den sista träffen vilken de uppger var inspirerande och gav konkreta tips om hur de skulle kunna utveckla sina arbeten med inkludering av samtliga nationella minoriteter.

I Norrköpings åiterrapportering framkom att kommunen har utvecklat den fleråriga samverkan de haft med föreningen Norrköpings romer. Genom samverkan med MUCF har kommunen kunnat sätta fokus på att inkludera föreningens unga romer. Ungdomarna ville besöka förintelselägret Auschwitz i Polen, som ett led i att få kunskap om den romska förintelsen under andra världskriget. Då den romska förintelsen är relativt okänd, ville gruppen söka mer information om vad som hänt och varför det kunde ske. Förintelsen har satt djupa spår i den romska identiteten även långt efter att andra världskriget tagit slut. I oktober åkte därför föreningen Norrköpings Romer med åtta ungdomar, sex vuxna och en strateg från Norrköpings kommun till Polen för att läras sig mer om den romska förintelsens historia. Fyra samråd lades in, ett före besöket och två direkt efter besöket, varav det sista skulle beröra framtids- och identitetsfrågor samt att ytterligare ett samråd planerades in några veckor efter hemkomst från Polen och Auschwitz.

Det första samrådet var avgörande för att förbereda gruppen på vad de skulle möta. Lika viktigt var att ha ett efterföljande möte för att ta emot tankar och känslor. Kommunens slutsats är att det behöver gå lite tid emellan för att hinna smälta alla intryck då denna typ av studiebesök kan vara psykiskt påfrestande för många. Framtidsdiskussioner skjuts därför lite fram i tid för att den ska bli mer verksam och då även kunna kombinera det med en positiv och gruppstärkande aktivitet. För såväl kommunens medarbetare

som för föreningsmedlemmarna blev det genom studieresan väldigt påtagligt vilka avtryck i nutiden som lämnats i förintelsens spår och vilken betydelse det har för den romska identiteten. Norrköpings kommun uppger att de kommer att fortsätta på inslagen väg genom att arrangera fler samråd och kulturaktiviteter för och med romska ungdomar. Samråd kommer även att utökas för att nå alla unga nationella minoriteter i kommunen och öppna upp för samtal också mellan olika nationella minoriteter där många bär på liknande erfarenheter.

MUCF knöt kontakt med Skövde kommun som var i uppstarten med mötesplatsen Ung & rom. Med stöd av Länsstyrelsen i Stockholm, hade projektet i ett tidigt skede inlett en dialog med Trollhättans stad som bedrivit ett motsvarigt projekt under 2023. En grundläggande anledning var att utöka möjligheterna att få kontakt med unga romer och att utbyta erfarenheter. Förutsättningen att knyta kontakt med unga romer har varit väldigt olika beroende av tidigare kontaktnät och samverkan. Projektet i Skövde har haft svårigheter att nå individer och grupper som identifierar sig som romer och har genom samverkan nått betydelsefulla nätverk för ett eventuellt fortsatt arbete. Trollhättan har en stor andel invånare som identifierar sig som romer och har, även de med stöd från Länsstyrelsen i Stockholm, kunnat utveckla sitt arbete med romsk inkludering och bland annat bildat en arbetsgrupp av romska företrädare i varierande åldrar och en ambassadörsgrupp bestående av unga romer. Idén om att gå samman mellan kommunerna och bjuda in till en konferens för unga romer föddes och utvecklades i samverkan med MUCF.

Konferensen, som genomfördes i Trollhättan den 9 december, riktade sig till unga romer mellan 15–25 år, bosatta i Västra Götaland. Syftet var att skapa en trygg och inkluderande dag med fokus på identitetsstärkande och motverkande av antiziganism. Ämnen som berör identitet, nationella minoriteters rättigheter, antiziganism samt delaktighet och inflytande i praktiken, var teman som unga romer i Trollhättan efterfrågat. Över ett tjugotal ungdomar deltog i konferensen, bland de fanns även tillresta ungdomar från Gävle som genom Gävleborgs romska internationella förening presenterade arbetet bakom deras fotoutställning ”Bortom stereotyperna”. Under programpunkten “Förebilder och inspiration” hölls föreläsningar av inbjudna gäster, romska förebilder som delade med sig av sina personliga resor och utveckling inom studier, karriär och kulturell verksamhet. Radio Romano föreläste kring vikten av det journalistiska arbetet för att synliggöra romers levnadsvillkor och MUCF föreläste om det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet. Merparten av tiden användes till interaktiva övningar i form av workshops bland annat genom metoder som ”World café”, Bingo och smågruppsdiskussioner. I utvärderingen lyfter Trollhättan stad och Skövde kommun att samverkan kring konferensen har varit gynnsam då kommunerna haft olika perspektiv och insikter att tillföra. Utöver tät samverkan mellan kommunerna har arbetet förankrats hos en ambassadörsgrupp, bestående av åtta romska ungdomar och en arbetsgrupp bestående av tre äldre romska representanter för att säkerställa delaktighet och inflytande i utformandet av konferensen. Utvärderingen visar stort engagemang från deltagarna under konferensens olika moment och i respons från deltagarna lyft även värdet av att mötas och nätverka med andra unga romer.

Ökad kunskap om rasism för politiker, beslutsfattare och tjänstepersoner

De gemensamma kunskapshöjande insatserna har fokuserat på nationella minoriteter och urfolks rättigheter, rasism och minoritetsstress och de har hållits för yrkesverksamma och tjänstepersoner inom kommun, region och civilsamhälle. MUCF har under året även arrangerat ett antal kunskapshöjande tillfällen om nationella minoriteters rättigheter och rasism, samt ett antal panelsamtal med unga representanter som företrätt nationella minoritets- och urfolksorganisationer:

- "Rasism är våld – hur drabbar det unga nationella minoriteter". Panelsamtal under Barnrättsdagarna, Karlstad. Här lyfte myndigheten, tillsammans med ansvarig person för instagramkontot Romska förebilder, olika exempel som kan stärka unga romer i sin romska identitet.
- "Unga nationella minoriteters hinder för organisering – Hur påverkas deras möjligheter att vara en del av demokratin?" Panelsamtal under Almedalsveckan, Gotland. I panelen deltog grundaren för organisationen Roma people som har sitt säte i Visby.
- "Minoritetsstress & vardagsrasism - panel med unga nationella minoriteter". Panelsamtal under Delaktighetsveckan, Lycksele där ordförande för Gävleborgs romska internationella förening deltog. Panelen förgicks av en föreläsning av psykologen Hanna Wallensteen om minoritetsstress hos minoritetsgrupper, ett arrangemang som samverkades och samfinansierades med Länsstyrelsen Västerbotten.
- "Unga nationella minoriteters rätt till lika villkor – att förebygga och motverka strukturell rasism och diskriminering inom skola och arbetsmarknad." Panelsamtal under MR-dagarna, Helsingborg där ordförande för Gävleborgs romska internationella förening deltog.
- Informationsinsatser på SKR:s nationella nätverk för landsting och regioner i samverkan (LORIS) om frågor som rör regionernas arbete med nationella minoriteter, samt på Länsstyrelsen Stockholm och Sametingets konferens för regioner och kommuner utanför förvaltningsområden som hölls i Växjö. MUCF gav vid dessa tillfällen en lägesbild utifrån konsultationer och samråd med unga nationella minoriteter samt information om vad myndigheten gör för insatser på området.

Ökad myndighetssamverkan för ökad synlighet för frågor om rasism

I samband med Barnrättsdagarna initierade MUCF en myndighetsgemensam monter för att i samverkan lyfta myndighetsuppdrag som på olika sätt berör unga nationella minoriteters och urfolks rättigheter. Med i montern fanns Länsstyrelsen Stockholm, Sametinget, Socialstyrelsen och Skolverket. Utöver detta har MUCF bildat en arbetsgrupp tillsammans med Forum för Levande historier uppdrag som rör rasism mot de nationella minoriteterna där gemensamma utbyten kring frågorna och insatser skett. MUCF har även under året föreläst om Det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet och om myndighetens Samverkansmodell för offentliga aktörer och civilsamhället. För myndighetsnätverket inom området nationella minoriteter, sammankallat av länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget, samt för Kulturrådets

myndighetsnätverk för barn- och ungdomsfrågor har MUCF presenterat erfarenheter och slutsatser av samråd med de nationella minoriteternas ungdomsorganisationer.

Under hösten har MUCF inlett ett förarbete tillsammans Institutet för språk och folkminnen (ISOF) och Kungliga biblioteket kring en vandringsutställning om det romska språkets historia som ISOF planerar att lansera 2024. I samverkan planerar MUCF ta fram ett stödmaterial som ska medfölja utställningen för att underlätta bibliotekariernas bemötande av antizigansim.

Vikten av delaktighet – på eget språk

Avslutningsvis har det under året publicerats information på Romani chib och andra minoritetsspråk på MUCF:s webbsida som i korthet beskriver myndighetens uppdrag och politiska områden samt instruktion kring om hur man begär ut allmän handling.

Resultat och analys

MUCF samverkar med kommuner och civilsamhällesorganisationer för att stärka förutsättningar för unga romer att själva genomföra insatser som kan bidra till ökad synlighet och kunskap om deras utsatthet för antiziganism. Myndigheten stödjer kommunerna och deras samverkan med civilsamhällets organisationer för att de har kontaktvägar till sin kommuns unga romer och på så sätt lättare når de unga på ett lokalt plan. Samverkan förutsätter ömsesidigt förtroende mellan kommunerna och de organisationer de väljer att samverka med, liksom organisationernas förtroende för myndigheten och staten. Det är ett arbete som kräver tid för förankring och en långsiktighet för att påverka komplexa frågor och motverka den utsatthet som pågått i många generationer. Undersökningar visar att de flesta unga romer är stolta över sin romska identitet men att många samtidigt upplever en otrygghet och döljer sin romska identitet i skola, fritid och arbetsliv.

Under året har ett förändringsarbete för att öka unga romers kännedom om sina rättigheter och bidra med verktyg för självorganisering påbörjats på lokal plan, som med rätt förutsättningar kan ge ringar på vattnet och sprida goda exempel och modeller på nationellt plan. Det återstår mycket att göra och frågorna kring romsk inkludering behöver prioriteras. Enligt Länsstyrelsen i Stockholms årsrapport för romsk inkludering 2022, har det skett en positiv utveckling av arbetet både på myndighetsnivå och genom faktiska insatser runtom i landets kommuner. Trots det bedömer Länsstyrelsen i Stockholm att det finns en risk att målen i regeringens långsiktiga strategi för romsk inkludering inte kommer uppnås till fullo. Många av de utmaningar och hinder som har tagits upp i tidigare årsrapporter är återkommande. Det är en nedslående bild med tanke på att mer än halva strategiperioden har passerat och arbetet behöver därmed växlas upp på alla nivåer. Länsstyrelsen i Stockholm menar att fler kommuner och regioner behöver arbeta med strategin och fler myndigheter behöver långsiktiga uppdrag (Länsstyrelsen i Stockholm, 2023).

Nedan presenteras resultatet av de vägval och insatser som prioriterats inom regeringsuppdraget så här långt:

- **Unga romers delaktighet i frågor som rör dem.** Kommunerna har i sina utvärderingar uppgett att de sett ett ökat intresse för minoritetsgruppers rättigheter hos de unga romer som deltagit i aktiviteter. De unga har även upplevt det som positivt och stärkande att ha getts möjlighet att delta i planeringsarbetet av insatserna. Genom samverkan med romska föreningar har unga romers levnadsvillkor lyfts i olika sammanhang för att såväl kunskapshöja majoritetssamhället som stärka unga i sin romska identitet. Inom ramen för de överenskommelser som tecknats med kommunerna har olika verktyg för delaktighet tagits fram, såsom interaktiva workshops, studieresa, gruppstärkande aktiviteter, kunskapshöjande föreläsningar och ambassadörskap. Aktiviteter har varit kostnadsfria och anpassats till tider som inte krockar med ungas skola eller arbete. Arbetet med att nå målgruppen unga romer i den utsträckning som såväl myndigheten som kommunerna hade hoppats på har dock varit svårt. Av kommunernas utvärdering

framkommer att det har varit en utmaning att nå ut till målgruppen unga 15–25 och att nå en bredd inom gruppen utifrån romsk mångfald och ett intersektionellt perspektiv. Arbetet är fortfarande i ett utforskande skede och ett omfattande arbete behöver göras för att bygga förtroende och bygga nätverk med representanter från ungdomsorganisationerna. Detta är ett resurskrävande arbete som tar tid och som kräver långsiktighet.

- **Ökad lokal samverkan.** För att med mycket begränsade resurser möjliggöra komplexa förändringar har myndigheten under året haft fokus på ett begränsat antal geografiska områden i syfte att prova och utvärdera verktyg och metoder i arbetet mot antiziganism och inkludering av unga romer i arbetet. Kommunerna har erbjudits kompetensutveckling och processtöd i sitt arbete med att utveckla det egna arbetet med delaktighet, inflytande och förebyggande arbete mot rasism för och med unga nationella minoriteter. Kommunerna lyfter att samverkan med MUCF varit värdefull då den genererat bättre förutsättningar att utveckla arbetet internt på kommunen, samt bidragit till ökat lärande mellan kommuner som har liknande förutsättningar och utmaningar. Kommunerna lyfter att samverkan dem sinsemellan stärkts och blivit en viktig del i det fortsatta arbetet med unga nationella minoriteter.
- **Kunskaphöjning för beslutsfattare och tjänstepersoner om rasismens påverkan.** Under året har ett antal kompetenshöjande insatser genomförts på både nationella och regionala arenor. Utbildningsinsatserna har utvärderats och visar bland annat på att MUCF:s paneler med unga nationella minoriteter bidragit till ökad kompetens för yrkesgrupper som möter unga och/eller fattar beslut om unga i sitt arbete.

Under Barnrättsdagarna lyfter 42 av 44 deltagare att de lärt sig mycket eller ganska mycket nytt under MUCF:s panelsamtal. Under delaktighetsveckan i Lycksele deltog 56 personer under MUCF:s panelsamtal och Länsstyrelsen Västerbottens utvärdering av veckan visar att 68% av deltagarna anser att arrangemanget varit mycket bra, och 28% att det varit bra.

Under MR-dagarna deltog ett 70-tal aktörer från offentlig sektor och civilsamhället på MUCF:s panelsamtal, och under panelsamtalet i Almedalen deltog ett 40-tal politiker och tjänstepersoner.

- **Ökad myndighetssamordning och nationell samverkan.** MUCF har initierat och deltagit i samordning av myndigheters arbete mot rasism mot unga romer och mot nationella minoriteter generellt. I olika myndighetsnätverket har MUCF bidragit med kunskap om det rättighetsbaserade ungdomsperspektivet, om samverkan med civilsamhället och om erfarenheter av samråd med unga nationella minoriteters organisationer.

En arbetsgrupp har bildats tillsammans med Forum för Levande historier uppdrag som rör rasism mot romer och samer där gemensamma utbyten kring frågor och insatser skett. Fortsatt samverkan kring kommande insatser planeras inför nästkommande verksamhetsår.

Förslag och bedömningar

Sammantaget bedömer MUCF att de insatser som genomförts har lett till, och fortsatt kommer leda till ökad kunskap om antiziganism och bemötandet av unga romer i kommunernas och regionernas verksamheter. Myndigheten bedömer också att insatserna lett till ökad samordning och samverkan på nationell, regional och lokal nivå i frågor som rör unga nationella minoriteter men ser också behovet av långsiktighet i förebyggande arbete mot antiziganism, såväl som när det gäller förebyggande arbete mot rasism i stort, för att arbetet ska kunna leda till en långsiktig förändring som håller över tid.

FÖRSLAG: MUCF föreslår att myndigheten får ett långsiktigt uppdrag att förebygga och motverka antiziganism mot unga romer under återstående tid för Strategin för romsk inkludering, det vill säga fram till 2032, samt att uppdraget får resurser avsatta som motsvarar ambitionen att nå mål i strategin.

MOTIVERING: Länsstyrelsen i Stockholm konstaterar i 2022 års uppföljning av strategin för romsk inkludering att myndigheternas insatser har varit alltför kortsiktiga för att målen ska kunna uppnås år 2032. Liksom i tidigare årsrapporteringar menar Länsstyrelsen att arbetet behöver intensifieras på alla nivåer och att det behövs fler och mer långsiktiga uppdrag till myndigheter. MUCF instämmer i Länsstyrelsens bedömning att berörda myndigheter behöver ges långsiktiga uppdrag och adekvata resurser för att kunna arbeta med strategin inom sina respektive verksamhetsområden. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Att involvera dagens unga romer i genomförandet av insatser är en betydelsefull del för att säkra att deras rättigheter liksom att kommande generationers unga romers rättigheter tas tillvara. Att kommunernas arbete med strategin för romsk inkludering inte har ökat de senaste åren utan konsekvent legat på samma låga nivå trots att mer än halva strategiperioden har passerat pekar på att arbetet behöver intensifieras. MUCF:s insatser för att stötta kommuner och involvera unga romer i arbetet mot antiziganism är ett viktigt bidrag i syfte att nå målen för romsk inkludering. Om myndigheten ges möjlighet att följa upp kommunernas utveckling och sprida goda exempel under de år som återstår fram till 2032 samt får adekvata medel för att nå ut i en bredare geografisk skala, ökar möjligheten markant att på allvar göra skillnad i dessa viktiga frågor.

FÖRSLAG: MUCF föreslår att myndigheten får uppdrag om att förebygga och motverka rasism som drabbar övriga unga nationella minoriteter.

MOTIVERING: MUCF har just nu särskilda regeringsuppdrag om att förebygga och motverka antiziganism samt rasism mot unga samer. Det är uppdrag som efterfrågas och lyfts som viktiga av målgrupperna själva. Myndigheten saknar dock uppdrag som rör de övriga nationella minoriteterna tornedalingar, finlandssvenskar och judar. Inom ramen för myndighetens tidigare regeringsuppdrag om ökat engagemang och inflytande för barn och unga från de nationella minoriteterna, genomfördes samråd med samtliga nationella minoriteters ungdomsförbund. I samband med dessa lyftes bland annat att hot, hat och rasism drabbar alla unga nationella minoriteter och vikten av samverkan kring frågorna. Ett

utökat uppdrag som innefattar alla unga nationella minoriteter avspeglar tydligare de områden som lyfts i den nationella planen mot rasism, då samtligas utsatthet framhålls som relevanta att förebygga. För att ett sådant uppdrag ska kunna genomföras behöver ekonomiska resurser tillföras myndigheten.

Referenser

FRA – European Union Agency for Fundamental Rights, 2021. *Romer och resande i Sverige- viktiga resultat från 2019 års undersökning om romer och resande*

Kommissionen mot antiziganism, 2016. *Kraftsamling mot antiziganism.*

Länsstyrelsen i Stockholm, 2021. *Stolt men ofta otrygg - en undersökning om unga romers upplevelser av trygghet och tillgång till sina rättigheter.*

Länsstyrelsen i Stockholm, 2023. *Romsk inkludering, årsrapport 2022.*

MUCF, 2021. *Redovisning av stöd till romers hälsa och insatser för att förbättra förutsättningarna för unga romer.*

MUCF, 2022. *Engagemang och inflytande för unga från de nationella minoriteterna.*

MUCF, 2022. *Vägledning för att ge barn och unga från nationella minoriteter inflytande.*

MUCF, 2023. *Förebygga och motverka antiziganism, delrapport 1.*

Regeringskansliet, 2011. *En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012 – 2032.*

Regeringskansliet, 2016. *Samlat grepp mot rasism och hatbrott - Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

Regeringskansliet, 2022. *Åtgärdsprogram mot antiziganism.*

SFS nr: 2009:724 *Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk.*

Statskontoret, 2023:12. *Ett samlat grepp – Analys av den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.*

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2024

Webb: www.mucf.se

HÄR VÄXER KUNSKAP FRAM

På Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är ungas villkor och civilsamhällets förutsättningar i fokus. Här växer kunskap fram som beslutsfattare använder när de prioriterar insatser för unga och för civilsamhället. Vi sprider kunskapen i mötet med människor, på såväl nationell som europeisk nivå. Vi fördelar också statsbidrag som ger små och stora organisationer möjlighet att genomföra sin verksamhet. Det ger också unga möjlighet att arbeta som volontär, studera eller praktisera i ett annat europeiskt land.

